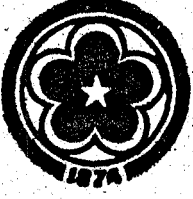

ISSN : 1301-1197

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

1. Sayı

SİVAS - 1996

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME VE ARAPÇA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÜZERİNE

Yrd.Doç.Dr.Mehmet Zeki AYDIN*

Eğitimde niteliğin geliştirilmesi, eğitim kurumları ve eğitimcilerin en önemli çalışmalarını oluşturur. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında tüm eğitim faaliyetleri önceden hazırlanan bir program çerçevesinde yürütülür. Okullarda öğrencilere hangi davranışların kazandırılacağı eğitim programlarında yer alır. Eğitimin kalitesi büyük ölçüde uygulanan programa bağlıdır. Uygulanan programlar ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın sürekli geliştirilmeye muhtaçtır. Bu yazıda önce program, program geliştirme kavramları ve program geliştirme süreci açıklanacaktır. İkinci olarak da İmam-Hatip Lisesi Arapça dersi programı, program geliştirme açısından ele alınarak önce dersin amaçları, sonra da nasıl öğretileceği konusu üzerinde durulacaktır..

Ülkemizde Arapça öğretimi ilk ve orta öğretimde; İmam-Hatip Liselerinde, yüksek öğretimde; İlahiyat Fakülteleri, Arap Dili ve Edebiyatı bölümleri ile Arapça Öğretmenliği bölümlerinde, yaygın eğitim kurumlarında; Halk Eğitim Merkezleri ve özel dershanelerde yapılmaktadır. Yine son günlerde orta öğretimde liselerde İngilizce, Almanca ve Fransızcanın yanında Arapçanın da yabancı dil olarak okutulması için çalışmalar yapılmaktadır.

Açıldığından bu yana İmam-Hatip Liselerinde Arapça, meslek dersi olarak okutulmaktadır.¹ Bu okullarda okutulan Arapça dersleri ile ilgili yazılı fazla bir değerlendirme olmamasına rağmen,² sözlü olarak dersle ilgili şikayetler dile getirilmektedir. Konuyla ilgili orta kısım Arapça ders kitabı yazarlarının öğretmenler için hazırladığı "Arapça Öğretiminde Rehber Kitap" adlı eserde şu görüşler dile getirilmektedir.³

1951 yılında İ.H. Okulları yeni bir statü ile tekrar öğretime açıldığında bu okullarda Arapça dersi meslek derslerinden birisi olarak okutulmaya başlandı. Burada okutulan Arapça dersleri, yıllardır devam eden medrese sistemi içerisinde uygulanan Arapça öğretiminden farklı bir durumda olacaktı. Medrese sisteminde olduğu gibi, öğrenci İ.H. Okullarında bütün gücünü Arapça öğrenmeye veremeyecekti. Haftada 3-5 saat okutulacak bu dersin yanında on'dan fazla kültür ve meslek dersini de okuyacaktı. O halde, bu yeni sistemde Arapça öğretiminde yeni bir usul belirlenmesi gerekiyordu.

Düşünce olarak doğru olan bu görüşü kim uygulayacaktı. İşte sorun burada başlamaktaydı. O sıralarda Arapça dersini okutacak öğretmenlerimiz medrese sisteminde yetişmişlerdi. Onların bir kısmı, bugün bile bazıları tarafından savunulduğu gibi "Arapça öğretiminin bir tek usulü vardır, o da 'Emsile - Bina' sistemidir" diyorlardı. Ancak İ.H. Okullarında medresede olduğu gibi "Emsile -

* C.Ü. İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1) Arapça dersinin tarihi ile ilgili bak.: Ömer Demircan, *Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil*, Remzi Kitabevi, İst., 1988.

2) Konu ile ilgili bir değerlendirme için bak.: Emrullah İşler, "İmam-Hatip Liselerinde Arapça Eğitimi Üzerine", 06.06.1992 tarihli *Zaman Gazetesi*.

3) Mehmet Maksutoğlu ve Suat Cebeci, *Arapça Öğretiminde Rehber Kitap*, İst., 1986, s.5-6.

Bina" okutulamazdı, nitekim okutulamadı. Bununla birlikte yeni duruma uygun, çağımızdaki dil öğretim yöntem ve teknikleri de dikkate alınarak yeni bir Arapça öğretim yolu geliştirilemedi.

Bugün, öğretmenlerimizin çoğu yabancı dil öğretimindeki yeni gelişmeler ışığında ortaya konulan yöntem ve tekniklerle Arapça öğretilmesini istemelerine rağmen bu konuda çok fazla bir ilerleme kaydedildiği söylenemez.

İ.H. Lisesinin meslek lisesi olması, Arapçanın da meslek dersi olarak okutulması, haklı olarak bu dersin dini metinleri anlamaya yönelik olması gerektiği görüşünü kuvvetlendiriyor. Ancak yabancı dil öğretiminde yapılan araştırmalar gösteriyorki, dil bir bütündür. Bir yabancı dil öğretiminin başlangıcı herkes ve her branş için aynıdır. Ancak ileri seviyede branşlara yönelik bir dil öğretimi söz konusudur. **Arapça da Türkler için bir yabancı dildir. O halde başlangıç seviyesinde diğer İngilizce, Fransızca ve Almanca gibi diller nasıl öğretiliyorsa, Arapça da o şekilde öğretilmelidir.** Daha sonra (lise seviyesinde) mesleki metinler seçilecektir.

Bu girişten sonra eğitimde program geliştirme konusunu genel hatlarıyla açıklamak yararlı olacaktır.

PROGRAM VE EĞİTİMDE PROGRAM ÇEŞİTLERİ

Program, genel olarak yapılması gereken bir işin bölümlerini, her bölümün yapılış sırasını, zamanını ve nasıl yapılacağını gösteren bir tasarı anlamına gelmektedir.⁴ Her önemli iş gibi, eğitim de programlı olarak yapılması gereken işlerdendir. Çünkü toplumların gelecekleri yeni yetişen gençlerin eğitimlerine göre şekillenecektir. Bu, tesadüfe bırakılmamalı, planlı, düzenli ve kontrollü olmalıdır. Zaten okul eğitiminin planlı, düzenli ve kontrollü bir süreç olması da önceden hazırlanmış programlarla sağlanmaktadır.

Eğitim alanında eğitim programı, öğretim programı ve ders programı gibi kavramlar kullanılmaktadır. Bunların anlamları şöyledir.

Eğitim programı: Genel çizgileri ile eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri kazandığı süreçler toplamıdır. Eğitim kavramı bu kadar geniş olduğu için eğitim programı da böyle geniş bir alanı içine almaktadır. Bir eğitim kurumunun veya sosyal çevrenin, bireylerin yaşantılarını düzenlemek ve zenginleştirmek için yürüttüğü tüm etkinlikler eğitim programına dahildir. Bu anlamda, yönetmelikler, öğretim programları, sosyal kol çalışmaları, özel günlerin kutlanması, rehberlik hizmetleri, sağlık çalışmaları, geziler, yetiştirme kursları, kültürel ve sanat çalışmaları vb. eğitim programına girer.⁵

Öğretim programı: Öğretim planlı, programlı, destekli, genellikle bir belge ile sonuçlanan eğitim etkinliklerini ifade eder. Öğretim programı, eğitim programı içinde yer alan ve öğretme öğrenme süreçleri ile ilgili tüm etkinlikleri kapsar.⁶

Ders programı: Öğretim programı içinde yer alan ve dersle ilgili olan eğitim faaliyetlerinin sistematik bir şekilde düzenlenmesidir.⁷ Diğer bir ifade ile ders programı, bir dersin amaç, muhteva, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirmeden oluşan programıdır.⁸

⁴ Savaş Büyükkaragöz ve Cuma Çivi, **Genel Öğretim Metotları**, 3. baskı, Konya, 1994, s.183.

⁵ Fatma Varış, "Programlara İlişkin Temel Kavram ve Tanımlar", **Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler**, A.Ü. Açık Öğretim Fak. Yay. Eskişehir, 1991, s.4-5

⁶ Fatma Varış, **Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"** A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. 4. baskı, Ankara, 1988, s. 19-339.

⁷ Varış, age.,s.339.

⁸ Büyükkaragöz ve Çivi, age., s.184.

İYİ BİR EĞİTİM PROGRAMININ ÖZELLİKLERİ

Günümüzde, eskiden olduğu gibi okullarda her çeşit bilgileri öğretmek yerine, öğrencilere içinde yaşadıkları hayata uyum göstermelerini sağlayacak bilgi ve becerilerin kazandırılmasına önem verilmektedir. Buna bağlı olarak eğitim programlarında bazı özellikler aranmaktadır.⁹ İyi bir eğitim programında şu özellikler yer almalıdır.

1. Eğitim programı, işlevsel olmalıdır. İşlevsel olması demek, programda yer alan amaçların, konuların ve etkinliklerin hayatta geçerli olması, yani işe yaramasıdır. İyi bir program, toplumun ve kişilerin ihtiyaçlarına cevap vermesi, bireyin yeteneklerini ortaya çıkarması ve geliştirmesi gibi niteliklere sahip olması gerekir.

Bu özelliğe sahip bir programda önemli bir başka husus da, öğrencilerin seçtiği meslekte başarılı olmalarını sağlayacak bilgi, beceri ve tutumları ihtiva etmiş olmasıdır.

Bunların yanında, işlevsel bir programın, öğretmenlerin amaçlar yönünden nelere dikkat etmeleri gerektiğini, muhtevanın etkili bir şekilde kazandırılması için hangi yöntem, teknik, araç-geç ve kaynaklardan yararlanabileceklerini, bunları, nerede ve nasıl uygulayabileceklerini ve değerlendirmenin nasıl yapılacağını da göstermesi gerekir.¹⁰

2. Esnek olmalıdır. Esneklik kavramını öğretme-öğrenme etkinliklerine konu olan ünite ve konuların anahtarlarının verildiği, ayrıntıya inilmediği bir program şeklinde düşünebiliriz.¹¹ Böylece öğretmene bilim ve tekniğin getirdiği yenilikleri, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını, okulun bulunduğu yerin özelliklerini gözönüne alarak ayrıntıları belirleme ve uygulama imkanı sağlanmış olur.

3. Toplumun görüş ve isteklerine uygun olmalıdır. Eğitim kurumları toplumu meydana getiren bireylere, milli değerleri ve idealleri kazandırmakla görevlidir. Eğitim programları eğitim felsefesine uygun ve toplumun isteklerini gerçekleştirici nitelikte olmalıdır.

4. Uygulayıcılara yardımcı olmalıdır. Programın hazırlanması kadar uygulanması da önemlidir. Bu bakımdan programı uygulayan öğretmen ve yöneticilere programı başarıyla uygulayabilmelerine yönelik rehberlik yapılmalıdır.¹²

EĞİTİM PROGRAMLARININ DAYANDIĞI TEMELLER

Programların temeli "ne, niçin, nasıl, ne zaman, kim ve ne ile" sorularının cevapları üzerine kurulur.

"Ne" sorusunun cevabını iki yerde buluruz. Biri sosyal çevre, diğeri konu alanıdır. Bunun için birinciye sosyal temel, ikinciye konu alanı temeli diyoruz. Bu iki temel birbiriyle ilgili ve birbirini destekleyerek çalıştırılırsa, program için ne sorusunun cevabı hem toplum ihtiyaçlarına, hem de konu alanının gereklerine daha uygun verilmiş olur.

"Niçin" sorusunun cevabı eğitim felsefesi tarafından verilir. Eğitim felsefesi bize yapacağımızın gerekçesini verir.

"Nasıl" sorusunun cevabını eğitim psikolojisinde buluruz. Buna programın psikolojik temeli denilmektedir. Eğitim etkinliklerinin ne zaman ve nasıl yapılacağını eğitim psikolojisinin verileri belirler. Nasıl öğretilecek sorusunun cevabından öğretim yöntem ve teknikleri çıkar. "Ne zaman sorusu", öğretimin hangi yaşta yapılacağı ile yılın hangi aylarında, haftanın hangi günlerinde ve saatlerinde yapılacağını belirler.

⁹ Nelson L. Bossing, çev., Necmi Sarı, *Orta Dereceli Okullarda Öğretim*, M.E. Basımevi, İst., 1959, c.1, s.30

¹⁰ Büyükkaragöz ve Çivi, age. s. 186; Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, 1975, s.14-15.

¹¹ N. Kemal Önder, *Öğretimde Program, İlke ve Yöntemler*, Konya, 1986, s.62.

¹² Büyükkaragöz ve Çivi, age. s.186-188.

"Kim" sorusunun cevabı bireyin kendisinde bulunur. Buna programın bireysel temeli adı verilir. Düşündüklerimiz, planladıklarımız kimin içindir? Bunun cevabına göre program yapmalıyız.

"Ne ile" sorusuna cevap vermek bizi maddi imkanlarımızla karşı karşıya getirir. Bu da programın ekonomik temelini oluşturur. Program yapılırken okul binalarına, laboratuvarlara, kaynaklara, araç ve gereçlere bakmak gerekmektedir.¹³

Eğitim programlarında bulunması gereken unsurları Ertürk¹⁴ üç maddede toplamıştır. Bunlar, hedefler, eğitim durumları ile değerlendirme faaliyetleri ve araştırmadır. Varış¹⁵ program geliştirmenin yapısal boyutları olarak şunları saymıştır: Amaçlar, öğrenci analizi, içerik analizi, öğretim stratejileri, materyal ve araç geliştirme, zamanlama, maliyet ve analizi, sosyal uğraşlar, değerlendirme, geliştirme programlarının yenilenmesi.

Genel olarak bugün basılı bir programlarda şu unsurlar bulunmaktadır.

1. Amaçlar (Hedefler)
2. Davranışlar
3. İlkeler
4. Açıklamalar
5. Konular
6. Eğitim - öğretim durumları
7. Değerlendirme

PROGRAM GELİŞTİRME NEDİR?

Program geliştirme en genel anlamda eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir.¹⁶

Eğitim Terimleri Sözlüğünde program geliştirme şöyle tanımlanmaktadır. "Toplumdaki yeni gelişmeler gözönünde tutularak belli bir öğretim programının ya da bütün programların genel ve özel amaçları, ders konuları, öğretim yöntemleri ve değerlendirme yolları vb. bakımından araştırma ile düzeltilmesi, yenileştirilmesi ve önerilen değişikliklerin denendikten sonra genelleştirilmesi işi."¹⁷

Program geliştirme, düzenlenmiş programın, uygulamada, araştırma sonuçlarına göre sürekli olarak geliştirilmesidir. Program geliştirmenin temelinde, sosyo-kültürel ve bilimsel/teknolojik dinamizmin, her geçen gün daha nitelikli insan gücü gerektirmesi yatmaktadır.¹⁸

Bu görüşlerden hareketle eğitim programı, programın unsurları olan, amaçlar, muhteva, öğrenme- öğretme süreci ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik bir ilişkiler bütünüdür. Diğer bir deyişle program boyutlarından birinde olan bir değişme sistemde yer alan diğer boyutları da etkilemektedir. Sözgelimi, değerlendirme sisteminin değişmesi, sistemin bütününe belli bir oranda etkilemekte ve değişmesine sebep olmaktadır.¹⁹

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

Program geliştirme süreci, program hazırlama, uygulama ve değerlendirme çalışmalarını içine alır.

¹³ Age. s. 188-196.

¹⁴ Ertürk, age. s.14-15.

¹⁵ Fatma Varış, "Program Geliştirmeye Sistematik Yaklaşım", **Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler**, Eskişehir, 1991, s.13-19.

¹⁶ Münire Erden, **Eğitimde Program Değerlendirme**, Ankara, 1993, s. 3.

¹⁷ A. Ferhan Oğuzkan, **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, T.D.K., Yay., 2. Baskı, Ank., 1981, s.129.

¹⁸ Varış, age., s.7.

¹⁹ Özcan Demirel, **Genel Öğretim Yöntemleri**, Ankara, 1992, s.5.

Ertürk,²⁰ program geliştirme sürecine katılan eğitimcilerin dikkat etmesi ve cevaplandırması gereken soruları şöyle sıralamaktadır:

1. Eğitimin hedefleri neler olmalıdır, yani öğrencilere hangi davranışlar kazandırılmalıdır.
2. Kendilerinde bu davranışların gelişmesi için öğrenciler hangi yaşantıları geçirmeli, yani hangi eğitim durumlarında bulunmalıdırlar.
3. Bu durumlar nasıl düzenlenirse istenilen öğrenci davranışları geliştirme bakımından en verimli olur?
4. İstenilen davranışların isabetlilik durumlarında (istenilen davranışları geliştirme yönünden) etkililik derecesi nedir?
5. Dördüncü sorunun cevapları ışığında mevcut programda ne gibi değişiklikler gereklidir?

Program geliştirme sürecinde, yukarıda "Eğitim Programlarının Dayandığı Temeller" başlığında açıklanan sorular cevaplandırılır. Programın unsurlarından amaç boyutunda bireyleri niçin, neden eğitiyoruz sorularına cevap aranır. Eğitimin amaçlarını belirlemek örgün eğitim faaliyetlerinin dayanağıdır. Amaçlar büyük ölçüde, ülkenin eğitim felsefesini de ortaya koymaktadır. Eğitim programlarında amaçlar yerine hedef kavramının kullanıldığı görülmektedir. Hedef, yetiştirdiğiniz insanda bulunmasını uygun gördüğünüz, eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikte istenilen özellikler olarak tanımlanmaktadır.²¹ Amaç kavramı, daha çok, bu hedefe ulaşma isteği anlamında kullanılmaktadır. Bu sebeple genel amaçlar, özel hedefler şeklinde kullanmak daha doğru olabilir. Amaç-hedeflerin belirlenmesinden sonra, bunların öğrenci davranışlarına dönüştürülmesi gerekir. Bu davranışlar öğrencide gözlenebilecek şekilde ifade edilmelidir. Hedefler davranışa dönüştürülmediği zaman programlarda fazla bir işlevi olmamaktadır.

Programın muhteva boyutunda, belirlenen hedeflere ulaşabilmek için ne öğretim sorusuna cevap aranır. Büyük oranda da hedef-araç ilişkisi kurularak, hedefe uygun bilgilerin aktarılması istenir. Programın süreç boyutunda ise, muhtevanın öğrenciye nasıl aktarılacağı belirlenir. Yani, öğretim yöntem ve teknikleri ile araç-gereç ve kaynaklar neler olacaktır sorusu cevaplandırılır.

Programın son boyutu olan değerlendirme boyutunda ise, yapılan öğretimin kalite kontrolü yapılır. Değerlendirme sonuçları da eğitimin amaçlarına ne kadar ulaşıp ulaşılamadığını ortaya koyar.

BUGÜNKÜ ARAPÇA PROGRAMI

Bugün İ.H. Liselerinde uygulanmakta olan Arapça dersi öğretim programına bakıldığında, "Çerçeve" bir program olduğu görülmektedir. Bu programda Arapça dersi ile ilgili açıklamalar, dersin amaçları ve muhtevayı belirleyen çerçeve program yer almaktadır. Söz konusu program öğretmenlerden çok, ders kitabı yazarlarının yararlanabileceği niteliktedir.

Programda yer alan amaçlar çok güzel belirlenmiştir. Aynı şekilde açıklamalar ve çerçeve program da gayet güzeldir. O halde sorun nereden kaynaklanmaktadır?

Mevcut Arapça programından yararlanarak öğretmenlerin tek başına ders yapmaları çok zordur, hatta mümkün değildir denilebilir. Mutlaka bir ders kitabı olmalıdır. Okullarda daha önceleri Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlatılan, ders kitaplarının özel sektörce de hazırlanmasının serbest bırakılmasından sonra da özel yayınevlerince basılan Arapça ders kitapları okutulmaktadır. Ancak, bu kitaplarla Arapça ders programlarının aynı hedefe yönelik olduğunu söylemek oldukça zordur.

²⁰ Ertürk, age., s. 13-14.

²¹ Age., s. 24

Genel olarak Arapça kitabı yazarları Türkiye'deki Arapça öğretimi ile ilgili görüşlerin etkisi ile dilbilgisi ağırlıklı bir Arapça öğretim yöntemine uygun kitaplar hazırlamaktadırlar.²²

Şu anda uygulanan Arapça çerçeve programı oldukça güzel olmasına rağmen istenilen amaçlara ulaşılamıyorsa bunun sebepleri araştırılmalı ve çözüm yolları bulunmalıdır. Bu makalenin amacı, Arapça öğretiminde kalitenin artırılmasına, program yönünden bir katkıda bulunmaktır. Bu makale tartışılabilir ve daha güzel programlar hazırlanabilir.

Burada yabancı dil öğretiminde yapılan çalışmalar ve gelişmeler ışığında İmam-Hatip Liseleri Arapça dersi öğretim programının genel amaçları ve Orta 1. sınıf (veya 1. dönem) öğretim programının ilk dört ünitesi ile ilgili bir taslak program önerilmektedir. Burada önerilen taslak 1. sınıf programına göre diğer sınıfların programları da hazırlanabilir.

ARAPÇA DERSİNİN GENEL AMAÇLARI

1. Arapçayı normal hızla konuşulduğunda anlayabilme.
2. Günlük hayatla ilgili düşüncelerini ifade edebilecek şekilde Arapça konuşabilme.
3. Günlük hayatla ilgili Arapça bir metni okuduğunda anlayabilme.
4. Konuştuğu ve anladığı Arapça metinleri yazabilme.
5. Mesleki metinleri sözlük yardımıyla anlayabilme.
6. Arapçayı okuldan sonra da geliştirme güç ve yeteneğini kazanabilme.
7. Arapça sözlü-yazılı iletişim kurmaya ve basılı yayınları takip etmeye istekli olma.
8. Anadili Arapça olan ülkelerin kültür değerlerinin farkına varma ve bunları hoşgörü ile karşılayabilme.

I. SINIF (veya I.Dönem) ARAPÇA DERSİNİN ÖZEL HEDEFLERİ

ÜNİTE : I. ARAP DİLİ

KONULAR :

1. Arap dilinin diğer diller arasındaki yeri
2. Arap dilinin önemi
3. Arap dilinin konuşulduğu yerler

HEDEF : 1. Arap dilinin özellikleri ve önemini kavrayabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Arapçanın diğer diller arasındaki yerini belirtme.
2. Arap dilinin genel olarak özelliklerini söyleme/yazma.
3. Arapçanın hangi coğrafi bölgelerde konuşulduğunu söyleme/yazma.
4. Arapça konuşma ve anlamının önemini açıklama.

ÜNİTE : II. ARAP HARFLERİ

KONULAR :

1. Harflerin yalnız yazılışı
2. Başta, ortada, sonda yazılışı
3. Harekeler
4. Medler
5. Sükun
6. Şedde
7. Kameri ve şemsi harfler

HEDEF :2. Arap harflerini yalnızbaşına, kelimenin başında, ortasında ve sonunda yazılış şekli ile okuyabilme.

²² Konuyla ilgili bir konuşmamızda M.E. Bakanlığı orta kısım Arapça ders kitabı yazarlarından Suat Cebeci hazırladıkları kitaplarla ilgili en çok eleştirinin dilbilgisi kurallarının az olması yönünde yapıldığını söylemiştir.

DAVRANIŞLAR :

1. Arap harflerini yalnız başına mahrecine uygun olarak isimlerini söyleme.
2. Arap harflerini kelimelerin başındaki yazılış şekliyle okuma.
3. Arap harflerini kelimelerin ortasındaki yazılış şekliyle okuma.
4. Arap harflerini kelimelerin sonundaki yazılış şekliyle okuma.
5. Söylenen bir harfi diğerleri arasından gösterme.

HEDEF : 3. Arap harflerini yazabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Arap harflerini yalnız başına yazma.
2. Arap harflerini kelimelerin başındaki yazılış şekliyle yazma.
3. Arap harflerini kelimelerin ortasındaki yazılış şekliyle yazma.
4. Arap harflerini kelimelerin sonundaki yazılış şekliyle yazma.

HEDEF : 4. Arap harflerini harekeli olarak okuyup, yazabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Herekenin ne demek olduğunu söyleme/yazma
2. Herekelerin görevlerini söyleme/yazma
3. Gösterilen harfleri harekeli olarak okuma.
4. Gösterilen harfleri harekeli olarak yazma.

HEDEF : 5. Arap harflerini "med, sükun ve şeddeli" olarak okuyup, yazabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Med harflerini ve görevlerini söyleme.
2. Med harflerinin kullanıldığı kelimeleri okuma/yazma.
3. Sükunun (cezm) özelliği ve görevlerini söyleme.
4. Cezmli yazılmış kelimeleri okuma/yazma
5. Şeddenin özelliği ve görevlerini söyleme.
6. Şeddeli yazılmış kelimeleri okuma/yazma.

HEDEF : 6. Kameri ve şemsi harfleri okuyup, yazabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Kameri ve şemsi harflerin özelliğini ve görevlerini söyleme.
2. Kameri ve şemsi harflerle yazılmış kelimeleri okuma/yazma.

ÜNİTE : III. TANIŞMA

KONULAR :

1. Selamlaşma
2. Kendisini ve karşısındakini tanıtmak
3. Müzekker ve müennes kelimeler
4. "Ma. men ve hel" soruları
5. 0-10 arası sayılar

HEDEF : 7. Arapça selamlaşabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Arapça olarak değişik şekillerde selam verme.
2. Verilen selama karşılık verme.
3. "Hoş geldin, buyur" vb. sözleri söyleme.
4. Konuştuğu cümleleri yazma.

HEDEF : 8. Kendisini tanıtmak ve karşısındakinin kim olduğunu sorabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Kendi isminin ne olduğunu söyleme/yazma.
2. Karşısındakinin isminin ne olduğunu sorma.
3. Kendisinin nereli olduğunu söyleme/yazma.
4. Karşısındakinin nereli olduğunu sorma.
5. Üçüncü şahsın kim olduğunu sorma.
6. Üçüncü şahsın kim olduğuna cevap verme.

HEDEF : 9. Müzekker ve müennes kelimelerin özelliklerini kavrayabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Müzekker kelimelere örnekler söyleme/yazma.
2. Müennes kelimelere örnekler söyleme/yazma.
3. Müzekker ve müennes kelimelerin neyi ifade ettiğini açıklama.
4. Gösterilen bir kelimenin müzekker mi müennes mi olduğunu söyleme/yazma.

HEDEF : 10. "Ma, men ve hel" kelimeleri ile soru sorabilme ve cevap verebilme.

DAVRANIŞLAR :

1. "Ma, men ve hel" kelimeleri ile soru sorma.
2. "Ma, men ve hel" kelimeleri ile sorulan sorulara cevap verme.
3. Verilen cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun olan soru kelimelerini söyleme/yazma.

HEDEF : 11. 0-10 arası sayıları kullanabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. 0-10 arası sayıları yalnız başına söyleme/yazma.
2. 0-10 arası sayıları kelimelerle birlikte söyleme/yazma.
3. Verilen cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun sayıları yerleştirme

ÜNİTE : İV. AİLE, İŞ, GÖREV VE MEDENİ HAL İLE İLGİLİ METİN VE DİYALOGLAR

KONULAR :

1. Aile ile ilgili metin/diyaloglar.
2. İş ile ilgili metin/diyaloglar.
3. Görev ile ilgili metin/diyaloglar.
4. Medeni hal ile ilgili metin/diyaloglar
5. Muttasıl ve munfasıl zamirlerin kullanıldığı metin/diyaloglar
6. Marife ve nekre

HEDEF : 12. Aile, iş, görev ve medeni hal ile ilgili kısa metin/diyalogları okuduğunda ve dinlediğinde anlayabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Metin/diyalog ile ilgili verilen sorulara cevap söyleme/yazma.
2. Metin/diyalog ile ilgili sorular sorma/yazma.
3. Metin/diyaloğun geçtiği yeri söyleme/yazma.
4. Metin/diyaloğun geçtiği zamanı söyleme/yazma.

HEDEF : 13. Aile, iş, görev ve medeni hal ile ilgili metin/diyaloglarda öğrendiği kelime ve cümleleri kullanabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Verilen bir dizi cümleyle ilgili, bir dizi durumu belirten resimle eşleştirip işaretleme.
2. Verilen bir dizi cümle arasından gösterilen durumla ilgili olanı seçip işaretleme.
3. Gösterilen bir durumun Arapça karşılığını söyleme/yazma.
4. Bir metin/diyalogda boş bırakılan yerlere uygun kelime ve cümleler söyleme/yazma.
5. Öğrenilen kelime ve cümleleri doğru olarak okuma/yazma.

HEDEF : 14. Muttasıl ve munfasıl zamirleri kullanabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Gösterilen bir durumla ilgili olarak doğru zamiri söyleme/yazma.
2. Verilen bir zamiri kelimenin önüne veya sonuna getirerek söyleme/yazma.
3. Bir metin/diyalogda boş bırakılan yerlere uygun zamirleri yerleştirme.
4. Bir metin/diyalogda hatalı yazılan zamirleri işaretleme.
5. Bir metin/diyalogda hatalı yazılan zamirlerin yerine doğrularını söyleme/yazma.

HEDEF : 15. Marife ve nekre kelimelerin özelliklerini kavrayabilme.

DAVRANIŞLAR :

1. Marife ve nekre kelimelerin özelliklerini söyleme/yazma.
2. Verilen bir kelimenin marife ve nekre olduğunu söyleme/yazma.
3. Bir metin/diyalog içinde geçen marife ve nekre kelimeleri işaretleme.
4. Verilen nekre bir kelimeyi marife olarak söyleme/yazma.
5. Verilen marife bir kelimeyi nekre olarak söyleme/yazma.
6. Bir metin/diyalogda boş bırakılan yerlere uygun marife veya nekre kelimeleri yerleştirme.

HEDEF : 16. Arapça öğrenmeden zevk alma.

DAVRANIŞLAR :

1. Bir Arapça konuşmayı duyunca dinlemeye istekli olma.
2. Arapça konuşma sırasında sessizce konuşanı dinleme.
3. Arapça bir yazı, kitap vb. görünce onunla ilgilenme.
4. Arapça dersinde sorulan sorulara cevap vermek için parmak kaldırma.
5. Arapça dersinde soru sormak için parmak kaldırma.

HEDEF : 17. Arapça iletişim kurmaktan zevk alma.

DAVRANIŞLAR :

1. Ders aralarında arkadaşlarıyla Arapça konuşma.
2. Arapça konuşabilen kişilerle karşılaşınca Arapça konuşma.
3. Boş zamanlarında Arapça kelime oyunu oynama.
4. Boş zamanlarında Arapça bulmacalar çözme.
5. Arapça yayın yapan radyo ve televizyon yayınlarını izleme.
6. Arapça kasetler dinleme/seyyretme.
7. Arapça şiir ve hikaye kitapları okuma.

ARAPÇAYI NASIL ÖĞRETELİM?

Yukarıda açıklandığı gibi öğretim programının unsurlarından, eğitim durumları veya öğretim süreçleri, "belirlenen amaçlara nasıl ulaşılır?" sorusunun cevabı olan, öğretmen-öğrenci etkileşimini, araç-gereç ve öğretme yollarını ifade eder.²³ Burada Arapça öğretim yolları üzerinde durulacaktır. Ancak, öğretme yollarından önce öğretme ilkelerini açıklamakta yarar vardır.

²³. Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ank.1988 s.342

Öğretme, herhangi bir öğrenmeyi kılavuzlama veya sağlama faaliyetidir.²⁴ Eğitimciler öğrenmenin etkisini artırmak için öğrenme ilkeleri belirlemişlerdir. Daha önce ifade edildiği gibi **Arapça Türkler için bir yabancı dildir. Bu sebeple diğer yabancı diller için geçerli olan öğrenme ve öğretme ilkeleri, yöntem ve teknikleri Arapça için de geçerlidir.** Arapça öğretiminde ve genel olarak tüm yabancı dillerin öğretiminde dikkat edilmesi gereken ilkeler özetle şöyledir.

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE TEMEL İLKELER

1. Yabancı dil öğretiminde kazanılan gerekli dört temel beceri;
  - a) Dinleme-anlama,
  - b) Okuma-anlama,
  - c) Yazma,
  - d) Konuşma becerileridir.

Dil öğrenimi, bu dört temel becerinin işlevsel bütününden oluşmaktadır. Dili bir iletişim aracı olarak kullanmayı öğretirken bu temel becerilerin birlikte öğretilmesi gerekmektedir.

2. Öğretim etkinlikleri önceden plânlanmalıdır. Öğretim etkinlikleri yıllık, ünite ve günlük ders plânları olmak üzere üç aşamada plânlanır. Dikkatli bir plânlama, başarılı bir öğretim için büyük önem taşır.

3. Öğretilecek konular basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru sıralanmalıdır.

4. Görsel ve işitsel araçlar kullanılmalıdır.

5. Derslerde anadili gerekli durumlar dışında kullanılmamalıdır. Yabancı dil derslerinde öğrencilerin öğrenilen dili daha çok duymaları ve kullanmaları önem taşır. Bu nedenle, derste öğrenilen dille iletişim sağlanmalı, ancak mecbur kalınca ana dil kullanılmalıdır.

6. Bir seferde bir tek yapı öğretilmelidir. Her derste bir yapı ya da cümle üzerinde durulmalı, birden fazla bilgi verilmemelidir. Bir konu öğretilmeden başka konulara geçilmesi veya konu üzerinde çok bilgi verilmesi öğrenimde verimi azaltır.

7. Verilen bilgilerin günlük hayata aktarılmasına çalışılmalıdır.

8. Öğrencilerin derse daha etkin katılımı sağlanmalıdır.

9. Öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır.

10. Öğrenciler dili kullanmaya teşvik edilmeli ve cesaretlendirilmelidir.²⁵

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE GENEL İLKELER

Yukarıda açıklanan temel ilkeler dışında kalan genel ilkeler aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

1. Öğretime dinleme ve konuşma becerilerini geliştirme ile başlanması,
2. Öğrencilerin temel cümle kalıplarını öğrenmesinin ve ezberlenmesinin sağlanması,
3. Kullanılan dilin öğretilmesi,
4. Öğrencilerin yeni dil alışkanlıkları kazanmasına yardımcı olunması,
5. Öğrenilen dilin seslerini en iyi şekilde çıkarmalarının öğretilmesi,
6. Amaç dil ile ana dil arasında sorun olan ses ve yapıların öğretilmesi,
7. Öğretim materyallerinin kolaydan zora doğru sıralanıp sunulması,
8. Yeni cümle kalıplarının bilinen kelimelerle öğretilmesi,
9. Öğrencilere öğrendiklerini kullanma imkanının tanınması,
10. Yeni bir yapıyı sunmadan önce örnekler verilmesi,
11. Başlangıç düzeyinde öğrenci hatalarının hemen anında düzeltilmesi,
12. Bir seferde bir tek sorunla uğraşılması,
13. Amaç dilin, o dili ana dili olarak konuşan kişilerin konuştuğu gibi öğrenilmesi,
14. Öğretilen dilin kültürünün de öğretilmeye çalışılması,

²⁴ Selahattin Ertürk; *Eğitimde Program Geliştirme*, Ank. 1975, s.93.

²⁵ Özcan Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler, Yöntemler, Teknikler*, Ank. 1990, s.23-26

15. Sınıf içi bireysel farklılıkların dikkate alınması,
16. Öğrencilerin sınıfta daha çok konuşma yapmalarına imkân sağlanması,
17. Bütün bilinenlerin öğretilmeye çalışılması,
18. Öğrencilere sorumluluk verilmesi ve öğrencilerin bireysel çalışmalar için bilgilendirilmesi ve bu çalışmaların öğrencilerin farklı yönelişlerine cevap verecek olmasına dikkat edilmesi,
19. Dersi plânlarken derse çeşitlilik getirmeye dikkat edilmesi,
20. Öğrenci başarısını ölçerken sadece öğretilenlerden sorulması, öğretilmeyen konularla ilgili soruların sorulmaması.²⁶

ARAPÇA ÖĞRETME YOLLARI

Öğretme yolları; öğretme yaklaşımları, öğretim yöntemleri ve öğretim tekniklerinden oluşur.

Öğretme yaklaşımı; Öğretimde amaçlara ulaşabilmek için, tüm öğrenme durumları göz önünde tutularak, yöntemlerin seçimine yön veren genel bir öğretme yoludur.

Öğretim yöntemi; Öğretimde amaçlara ulaşabilmek için, tekniklerin, işlenecek konunun, araç-gereç ve kaynakların bir bütünlük oluşturacak biçimde düzenlenerek hizmete sunulmasında izlenen bir öğretme yoludur.**Öğretim tekniği;** Öğrencilere belli bir içeriği sunmada, öğretim etkinliklerinin düzenlenmesinde izlenen özel bir yoldur.²⁷

Arapça öğretiminde yabancı dil öğretiminde kullanılan tüm yaklaşım, yöntem ve teknikler uygulanabilir. Burada Arapça öğretiminde kullanılacak öğretme yolları açıklanacaktır.

A- ÖĞRETME YAKLAŞIMLARI

1. BİLİŞSEL ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Bilişsel öğrenmenin özelliği, yeni bilgilerin depolanarak daha önce öğrenilenlerle bütünleşmesidir. Böylece anlamlı bir öğrenme meydana gelir. Yeni bir öğrenmenin olabilmesi için de daha öncekilerinin tam olarak öğrenilmiş olması gerekir. Bu da zihinsel bir algılama sürecini gerektirir. Zihinsel algılama süreci öğrencinin, dil kurallarını kendince belirlediği üretici bir süreçtir. Bu süreçte öğrenci doğru olanları onaylar, yanlış olanları ise değiştirir. Bu değişimi, dili duyarak ve dilde okuyarak yapabilir. Bu nedenle sınıfta Arapçanın kullanılması ve kullanılması şarttır.

Kullanım Özellikleri:

1. Yabancı dil öğrenme bir alışkanlık süreci değil, bilinçli olarak kuralları öğrenme sürecidir.
2. Ayrıca telaffuz öğretimine yer vermeye gerek yoktur.
3. Duyduğunu anlama becerisi geliştirilmelidir.
4. Grupla çalışma ve bireysel eğitim desteklenir.
5. Dilbilgisi kuralları öğretilirken, tümevarım ve tümdengelim yöntemleri beraberce kullanılmalıdır.
6. Dört temel beceri öncelik-sonralık sırasına göre değil önemine göre geliştirilmelidir.
7. Sınıfta ana dilin kullanılmasına ve çeviriye izin verilir.
8. Bütünlüğü sağlamak için gerektiğinde görsel ve işitsel araçlardan, gerektiğinde diğer tekniklerden yararlanılmalıdır.

²⁶ Demirel; a.g.e. s.26-27

²⁷ M.Zeki Aydın; **Din Eğitimi ve Öğretiminde Buldurma (Sokrates) Yöntemi**, 1993, Ank.Ü.S.B.Enst.Dok.Tezi s.9

9. Öğrenme ortamının olumlu oluşu, sınıf içi etkileşim, öğretmenin tutumu, öğrenme için çok önemlidir.²⁸

2. İLETİŞİMCİ YAKLAŞIM

Öğretmenin yönlendiriciliğinde, öğrencilerarası etkileşime dayanan ve özgüveni geliştirmeyi ön plânda tutarak, öğrenci ilgisini sürekli canlı tutmayı ve böylece eğitim programındaki hedeflere ulaşmasını amaçlayan öğrenci merkezli bir yaklaşımdır.²⁹

İletişimci yaklaşım, dille iletişim kurulmasında dilbilgisi kurallarının yanında bazı kullanım ve konuşma kurallarının da olduğunu vurgular. Dil öğrenmenin temelinde yatan ana amaç, dilin asıl işlevi olan yazılı-sözlü iletişimin sağlanmasıdır. Buna göre, dilin kurallarından çok bir iletişim aracı olarak kullanılması önemlidir. Dil öğretiminde kurallarına uygun cümle aşaması son aşama olmalıdır. Dil öğrenme sürecinde öğrencinin geçirdiği zihinsel süreç önemli bir yer tutar. Bu yaklaşıma göre, öğrenciler kalıpları ezberlemek yerine, öğrendiklerini anlamaya ve kavramaya yönlendirilir. Geçirdiği zihinsel süreç sonrasında amaç, anladıklarını ve kavradıklarını uygulama sahasına koymalarını sağlamaktır.

İletişim öğrencinin cümleler kurmasıyla değil, bu cümleleri sınıflandırması, sorular sorması, bir görüş ifadesi haline getirmesiyle gerçekleşir.

Kullanım Özellikleri:

1. Öğrenci için bir anlam taşıyan sözlü ve yazılı iletişim etkinliklerine ağırlık verilir.
2. Öğretim öğrenci merkezlidir.
3. Öğretim etkinlikleri çoğunlukla karşılıklı diyalog, grup çalışması, taklit, problem çözme ve eğitsel oyunlarla öğrenime dayalıdır. Bu etkinliklerin temeli, öğrencilerin bilgilerini veya fikirlerini birbirlerine aktarmasına veya sadece sosyal amaçla konuşmalarına dayalıdır.
4. Öğretimde, Arapça yazılmış ve günlük hayatta kullanılan materyaller kullanılır.
5. Öğretmen hem anadiline, hem de Arapçaya hakim olmalıdır.
6. Öğretmen derslerde öğrencilere amaçlarına uygun bir iletişim kurmaları için yardımcı olur.³⁰

B- ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

1. DİLBİLGİSİ - ÇEVİRİ YÖNTEMİ

Bu yöntemin esası, tercüme ve dilbilgisi kurallarını öğretmektir. 20. yüzyıl başlarına kadar çok kullanılan bu yöntemde konuşma becerisinin geliştirilmesine önem verilmez.

Kullanım Özellikleri:

1. Öğrencilere ilk önce okutulacak pasajlarda dilbilgisi kalıpları öğretilir. Dilin kurallarını öğretmek esastır. Daha sonra verilen metin incelenerek dilbilgisi öğrenilir.
2. Sınıf içinde çoğunlukla anadil kullanılır. Arapça, anadile göre daha az kullanılır.
3. Kelime dağarcığının geliştirilmesine önem verilir. Kelime öğretiminde ezber yöntemi kullanılır. Kelime dağarcığı seçilen metinlerden sağlanır.
4. Karışık ve zor gramer yapılarının, anadilde, çok ayrıntılı ve uzun açıklamaları verilir. Çünkü dilin öğrenilmesi gramerin ya da düzenli cümle kalıplarının öğrenilmesi ile müm-

²⁸ Lütfi Yalçınkaya vd., *Let's Speak English Teohes's Book 1*, M.E.B. Yay., Ank., 1993, s.11-12; Demirel, a.g.e. s.42-43.

²⁹ İletişimci Yaklaşımla ilgili geniş bilgi için bak; Yusuf Budak, *İletişimci Yaklaşımın Yabancı Dil Eğitim Programlarındaki Yeri*, Hacettepe Ün.S.B.Enst. Y.Lisans Tezi, Ank.1992.

³⁰ Yalçınkaya vd., a.g.e. s.13; Demirel, a.g.e. s.43; Mehmet Hengirmen, *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yöntemi*, baskı yeri ve tarihi yok. s. 31-36.

kündür. Kurallar öğretilirken birbirinden bağımsız cümle kalıpları, fiil çekimleri ve çeviriler ağırlıktadır.

5. Çeviri okuma işleminden sonra yapılır. Önceleri kolay klasik, sonraları da daha zor ve karmaşık metin çevirileri yapılır.

6. Okutulan metnin içeriği, öğretilen dilbilgisi yapılarının bir alıştırmaları niteliğindedir. Yani metnin anlamı fazla önem taşımaz.

7. Yapılan alıştırmaların amacı, birbiri ile ilişkisi olmayan cümleleri yabancı dilden anadile çevirmektir.

8. Telaffuza pek fazla önem verilmez. Yani söyleyiş alıştırmalarına hemen hemen hiç yer verilmez.³¹

2. DÜZVARIM YÖNTEMİ

Bu yöntem, dilbilgisi-çeviri yöntemine karşı bir tepki olarak 1950'lerde ortaya çıkmıştır. Bu yöntemde, yalnızca öğrenilen dilin kullanılması gereklidir. Bu sebeple dil öğretiminde tercüme gerektirmez. Dil önce kulakla işitilecek, dille pekiştirilecek ve okunduktan sonra tahtaya yazılacaktır. Bu yöntemin başarısında, görerek öğrenme ve örneklendirme oldukça önemlidir.

Kullanım Özellikleri:

1. Dersler genellikle kısa bir diyalog ya da girişle başlar.
2. Önce sözlü öğretim yapılır. Bu amaçla dilbilgisi yapıları ve yeni kelimeler sözel olarak öğretilir.
3. Kelime öğretimi, görsel araçlarla, tanımlamalarla ya da pantomimle yapılır.
4. Dilbilgisi kuralları tümevarım yöntemiyle öğretilir. Ayrıca dilbilgisinin görsel yolla, göze hitap edilerek anlatılması, anlamlı bir ortamda öğretilmesi istenir.
5. Derste Arapça yoğun bir şekilde kullanılır.
6. Bu yöntem konuşmaya çok önem verdiği için, dilin telaffuzunun öğretimine ilk birkaç hafta boyunca oldukça çok zaman ayrılır. Yeni dilbilgisi yapıları öğretilirken devamlı dinleme ve tekrara yer verilir.
7. Sınıf içinde Türkçe kullanımına ve çeviriye izin verilmez.
8. Öğretmenin Arapçayı çok iyi bilmesi ve konuşması istenir.
9. Okuma öğretimi, dilbilgisini pekiştirmekten çok anlamak için yapılır.
10. Öğrenciler derse aktif katılırlar, fakat öğretim öğretmen merkezlidir.³²

3. KULAK - DİL ALIŞKANLIĞI / GÖRSEL - İŞİTSEL YÖNTEM

Önceleri kulak-dil alışkanlığı adı verilen bu yönteme zamanla görsel - işitsel yöntem denilmiştir.

Kullanım Özellikleri:

1. Yeni dilbilgisi yapıları, diyaloglar şeklinde sunulur.
2. Yapılar sıraya konmuştur ve tek tek öğretilir.
3. Dil öğreniminde tekrar, taklit ve ezber önemlidir. Öğrenciden alınan doğru cevap, anında tekrarlanarak olumlu pekiştirilerek verilir. Alışkanlık kazanması bakımından olabildiğince fazla alıştırmaya yer verilir.
4. Dilbilgisi kuralları tümevarım yoluyla öğretilir, hemen hemen hiçbir dilbilgisi açıklaması yapılmaz.
5. Dinleme ve konuşma ağırlıklı olmak üzere, dilde doğal öğrenme sırası izlenir. (Dinleme, konuşma, okuma, yazma).

³¹. Yalçınkaya vd., a.g.e. s.9; Demirel, a.g.e. s.23-33; Hengirmen, a.g.e. s. 17-19

³². Yalçınkaya vd., a.g.e. s.9-10; Demirel, a.g.e. s.33-34; Hengirmen, a.g.e. s.20-22

6. Anlamalı bir bütünlük içerisinde öğretilen kelimeler sınıflandırılır.
7. Öğretilen konuların kalıcılığını sağlamak için karşılaştırmalı analiz (çözümleme) yapılır.
8. Bu yöntem konuşmaya ağırlık verdiği için, daha çok teyp ve dil laboratuvarları, resimler, kasetler kullanılır.
9. Telaffuza önem verilir. Başlangıçta mekanik ve biçime dayalı ön okuma için belirli bir süre ayrılır.
10. Arap ülkelerinin kültürel yapısı hakkında da öğrencilere bilgi verilir. Dilin sürekli değişim içinde olduğu vurgulanır.
11. Sınıf içinde Türkçe konuşulmasına izin verilmez.
12. Temel yapı ve kelime öğretiminde alıştırmalar kullanılır.
13. Öğretilen konuların seçimi, Arap dilinin dikkatlice analiz (çözümleme) yapılması üzerine oturtulmalıdır.³³

4. TELKİN YÖNTEMİ

Öğrenciye rahat oturma imkânlarının hazırlandığı, sanki dil öğrenmiyor da öğreneceği dilin konuşulduğu bir mekânda geziyor veya dinleniyor hissini verildiği ve sonra kendisinin ifade etmesi, konuşmasının istendiği ilkesine dayanan bir öğretim yöntemidir.³⁴

5. GRUPLA DİL ÖĞRETİMİ YÖNTEMİ

Dil öğrenen grup öğretmenle direkt muhatap olmaz. İçlerinden bir temsilci öğretmene danışır. Öğretilen konular bu danışan öğrenci ile tartışılır. Böylece öğrencinin çekingenliği giderilmiş olur.³⁵

6. SESSİZLİK YÖNTEMİ

Ders sessiz bir ortamda öğretmenin hareketlerini işaret etmesi, sonra onu seslendirmesi ile başlar. Öğrenciler hareketleri kendi kendilerine algılamaya çalışırlar. Sonra yoğun bir kelime öğrenimine geçilir ve cümleler kurulur.³⁶

7. FİZİKSEL TEPKİ YÖNTEMİ

Bu yöntem, fiziki tepkinin konuşmadan önce geleceği temeline dayanır. Öğretmen, bir kelimeyi söylerken, onun anlamını fiziki olarak gösterir. Öğrenci de aynı sesleri duyduğu zaman aynı tepkide bulunur. Bu nedenle, bu yöntemde öğretim emir kipleri ile başlar. Dersler ilerledikçe resim vb. araçlardan faydalanılır. Bu yöntem, daha çok başlangıç düzeyindeki Arapça öğretiminde kullanılabilir.³⁷

8. SEÇMELİ (EKLEKTİK) YÖNTEM

Seçmeli yöntem, yöntemler karması ya da yöntem zenginliği anlamında kullanılmaktadır. Bu yöntemde göre, öğretmen her yöntemin uygun yönlerini, yeri geldikçe öğrencinin ihtiyacına, yaşına, eğitim düzeyine vb. faktörlere göre kullanır. Genellikle kelime öğretiminde düzvarım yöntemine, dilbilgisi kurallarını öğretmede bilişsel öğrenme yöntemine, konuşma becerisini kazandırmada kulak-dil alışkanlığı ve iletişimci yaklaşıma ağırlık verilir. Ancak, hangi yaklaşımı veya yöntemi kullanacağına öğretmen kendisi karar verir.³⁸

³³ Yalçınkaya vd., a.g.e. s.10-11; Demirel, a.g.e. s.37-42; Hengirmen, a.g.e. s. 28-29

³⁴ Demirel, a.g.e. s. 50-52; Hüseyin Akıncı vd. *Modern Usullerle Arapça Serisi Öğretmen Kılavuzu*, Ank.1993, s.6-7.

³⁵ Aynı yerler.

³⁶ Aynı yerler

³⁷ Aynı yerler

³⁸ Demirel, a.g.e. s.48

Seçmeli yöntem bir yöntemden çok, yöntem seçme tekniğidir. Yeni bir yöntemin oluşabilmesi için seçme aşamasından sonra bilgilerin birleştirilmesi (sentez) gerekir. Ayrıca her öğretmenin kendine göre bir yöntem seçmesi öğretmenin çok olduğu okul ve kurumlarda karışıklığa yol açabilir.³⁹ Çünkü öğrenciler öğrenimleri süresince tek bir öğretmenle ders yapamayabilirler. Bu sebeple tüm öğretmenlerin sık sık bir araya gelip amaca en uygun yöntemleri veya yöntemlerin faydalı gördükleri yönlerini birlikte seçmeleri ve onları uygulamaları gerekir.

Kullanım Özellikleri:

1. Dil öğrenimi öğrencilerde istek uyandırması bakımından, anlamlı ve gerçek hayatla ilişkili olmalıdır.
2. Çabuk ve etkili bir dil öğrenimi için, öğretmenin ve öğrencinin çeviriden kaçınması ve Arapça düşünmeye yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu da çok alıştırmaya çalışmakla sağlanır.
3. Türkçe olabildiğince az kullanılmalıdır.
4. Dil öğreniminde anlamlı ve iletişime yönelik alıştırmalar, mekanik alıştırmalardan daha yoğun olmalıdır.
5. Arapçayı düzgün kullanabilmek için okuduğunu anlama becerisi kazandırılmaya çalışılmalıdır.
6. Sürekli ve kalıcı bir kelime öğrenme becerisi, anlamlı ortamlar oluşturularak ve gerçek hayata dönük anlamlı cümlelerle kazandırılabilir.
7. Öğrencinin hazırbulunuşluk durumuna göre, dört temel beceri (dinleme, konuşma, yazma, okuma) birlikte geliştirilmeye çalışılmalıdır.
8. Öğrencinin neye ihtiyacı olduğunun belirlenmesi, öğretmenin atacağı ilk adım olmalıdır.
9. Her dersten önce, dersin amacının ve niçin öğrenilmesi gerektiğinin açıklanmasında fayda vardır.
10. İletişime yönelik olarak doğruluk ve kullanılabilirlik çok önemlidir. Bunun yanında sözel olmayan ama iletişime anlam kazandıran jest-mimik-ses tonu-vurgu-kültürel tavırlar gibi diğer değişkenlere de gereken önem verilmelidir.
11. Öğretimde daima basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru bir sıra izlenmelidir.
12. Öğrenciler arasında bireysel farklılıklar olduğu unutulmamalıdır.⁴⁰

ARAPÇA DERSİNİN İŞLENİŞİ

Yabancı dil öğretiminde dört temel dil becerisi olan dinleme-konuşma, okuma-yazma becerilerini geliştirmek önemlidir. Bu temel dil becerilerinin öğretilmesinde, ana dili öğrenen kişi gibi, önce dinleme, sonra konuşma daha sonra da okuma ve yazma becerileri öğretilcektir. Başlangıçta bu dört temel beceriye aynı oranda yer verilir. Ancak ileri seviyede belli bir beceriye ağırlık verilebilir. Söz gelimi kişi ileri seviyede konuşmaya ağırlık verebileceği gibi, amacına göre okuduğunu anlama becerisi geliştirmeye ağırlık verebilir. Bu genel kurallar Arapça için de geçerlidir.

A-DİNLEME ÖĞRETİMİ

Yabancı dil öğretiminde zor gelişen becerilerden biridir. Dinleme öğretiminde amaç, öğrencilerin Arapçayı sesleri tanıması vurgulama ve tonlamaların neden olduğu anlam değişikliklerini farketmesi ve konuşmacıdan gelen mesajı tam ve doğru olarak anlamasını sağlamaktır. Dinleme öğretimi, normal hızda konuşulduğunda küçük ayrıntıların anlaşılmasından çok, genel bir bilginin alınmasını sağlamaya yöneliktir. Dinleme öğretimi çalışmaları yapılırken öncelikle hedefin belirlenmesi gerekir. Bu çalışmalarda amaç, sadece dinleme değil, aynı zamanda duyulanın anlaşılmasını

³⁹ Hengirmen, a.g.e. s.37

⁴⁰ Yalçınkaya vd., a.g.e. s.13-14; Demirel; a.g.e. s.48-50

sağlamaktır. Daha sonra sıra öğrencide hangi davranışları geliştireceğimize karar vermeye gelir. Genel olarak dinleme anlama ile ilgili davranışlar şunlardır.

1. Duyduğu metnin ana hatlarıyla ne olduğunu söylemeyazma,
2. Duyduğu metnin ayrıntılı olarak ne olduğunu söylemeyazma,
3. Duyduğu metinde geçen kişilerin tutum ve düşüncelerini söylemeyazma,
4. Duyduğu metinde geçen olayın nerede, ne zaman ve nasıl olduğunu, oluş sırasına göre söylemeyazma,
5. Duyduğu metinde geçen kelimelerin anlamını tahmin edebilme,
6. Duyduğu metinde geçen dilbilgisi yapılarının anlamlarının ve kullanışlarının nasıl olduğunu söylemeyazma,
7. Dinlemeden önce, başlık, resim ve diğer ipuçlarına bakarak metnin ne hakkında olacağını tahmin edebilme,
8. Anlatmaya yardımcı olacak değişik tonlama ve vurguların kullanılmasını fark edebilme,
9. Duyduğu metni kendi cümleleriyle başkalarına aktarabilme.

DİNLEME ÖĞRETİMİNDE İZLENECEK SIRA

1. Dinleme öncesi etkinlikler:

- a. Tanıtma: Dinlenecek konu hakkında genel bilgi verilir.
- b. Tahminde bulunma: Öğrencilere dinleyecekleri konunun başlığı, konu ile ilgili resimler ve diğer ipuçları verilir. Böylece öğrenciler dinleyecekleri metnin\diyalogun ne olduğunu tahmin edebilirler.
- c. Sahnenin oluşturulması: Bu, özellikle başlangıç seviyesindeki öğrenciler için oldukça önemlidir. Öğrencilerin dinleyecekleri metnin\diyalogun olayları resimlerle, varsa filmlerle veya öğretmenin hareketleri ile gösterilmeye çalışılır.
- Konunun özelliğine göre konuda geçen kelimeler veya cümleler (ayakkabı, defter, gömlek vb.) gösterilerek, (gülme, ağlamak, üşümek, koşmak vb.) uygulanarak öğrenciye tarif edilmelidir.
- d. Yeni kelimelerin öğretimi: Dinlenecek metinde geçen yeni kelimeler ve cümle yapıları öğretilir.
- e. Genel soruların yöneltmesi: Dinlenecek metinle ilgili genel birkaç soru sorulabilir. Bunlar yapıldıktan sonra dinlemeye geçilir.

2. Dinleme anındaki etkinlikler:

- a. Öğretmen metni yüksek sesle okur. Eğer varsa kasetçalar kullanılır. Bu çalışma dil laboratuvarlarında gerçekleştiriliyorsa öğrencilerin sadece dinlemeleri istenir.
- b. Öğrencilerden metni dinlerken önceden belirlenmiş bazı sesleri tanımları istenebilir. (Burada eğer öğretmen kasetçalar kullanıyorsa, durdurup öğrencilere, duydukları seslerle ilgili olarak, seslerin telaffuz ediliş biçimlerini, farklı sesleri ayırt edemediklerini sorar ve onlara rehberlik eder.)
- c. Başlangıç seviyesindeki öğrencilerle ders yapılıyorsa, telaffuzun doğru olarak öğrenilmesine yardımcı olmak için tekrar alıştırmalarına yer verilebilir.
- d. Daha ileri seviyedeki öğrencilerle ders yapılıyorsa, öğrencilere dinleme sırasında kısa notlar almaları söylenebilir. Burada amaç, dinlemeden önce ya da dinleme sonrasında verilen sorulara cevaplar bulmaktır. Bu çalışma dinlediğini anlama becerisini geliştirmeye yöneliktir.

3. Dinleme sonrası etkinlikler:

- a. Dinlenen metinle ilgili ayrıntılı sorular sorulur ve bunlara cevaplar istenir.
- b. Dinlenen metnin ana hatlarını içerecek şekilde, sözlü ya da yazılı olarak kısa bir özet yaptırılır.
- c. Dinlenen metinle ilgili olarak eğitsel oyunlara ve iletişimsel çalışmalara yer verilir.

Bu çalışmalar;

1. Giriş ve gelişme kısmı dinlenen bir hikayenin sonuç kısmının söylenmesi veya yazılması,

2. Dinletilen metnin resimlerle ifade edilmesi,
3. Karmaşık olarak verilen cümle ya da resimlerin, dinleme sonrası olayın, metindeki oluş sırasına göre sıraya dizilmesi,
4. Dinlenenlerin yazılması ya da dikte ettirilmesi,
5. Dinlemede eksik verilen cümlelerin tamamlanması,
6. Başlığı olmayan metne uygun başlık önerilmesi,
7. Metinde boş bırakılan yerlerin tamamlanmasıdır.

Bu çalışmalar sonunda da ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. ⁴¹

B. KONUŞMA ÖĞRETİMİ

Yabancı dil öğretiminde genel amaçlardan biri, belki de en önemlisi öğrencilerin öğrendikleri dili anlaşılır bir şekilde konuşabilmesidir.

A.B.D. Texas Üniversitesinde Philips tarafından yapılan bir araştırma sonuçlarına göre zaman faktörü sabit tutulduğunda hatırlama şöyle olmaktadır;

İnsanlar okuduklarının %10'nu, görüp işittiklerinin %50'sini, işittiklerinin %20'sini, söylediklerinin %70'ini, gördüklerinin %30'nu, yapıp söylediklerinin %90'ını hatırlamaktadırlar. ⁴² Bu araştırmanın sonucuna göre; konuşma becerisi bakımından öğretim, öğrenci merkezli olmalıdır. Yani öğrenci mümkün olduğu ölçüde fazla konuşmalıdır. ⁴³ Konuşma becerisini geliştirmek için aşağıdaki alıştırmalar yapılabilir.

1. Dilin kurallarını ve yapılarını öğrenmek için mekanik olarak konuşma alıştırmaları yapılmalıdır. Bu, ilk önce duyduğunu tekrar şeklinde, sonra da çevirme şeklinde yapılabilir. Olumlu cümleleri olumsuz veya soru cümlesine vb. değiştirme alıştırmalarına, çevirme alıştırmaları denilir.

2. Önceleri düşünülmeden yapılan alıştırmaların yerine düşünerek yeni cümleler kurma şeklinde alıştırmalar yaptırılır.

3. Öğrencilerin öğrendikleri konularla ilgili olarak arkadaşlarıyla benzer diyaloglarla konuşma alıştırmaları yapması sağlanır.

4. Öğrencinin bir konuda konuşma hazırlayarak sınıfa sunması sağlanabilir. Örneğin, öğrencinin kendi evini tanıtmaya veya evine nasıl gidip geldiğini (yol tarifi) anlatması şeklinde bir konuşma yapması mümkündür.

5. Sınıf içi münazaralar yapılabilir.

6. Öğrencilerin küçük bir oyunu sergilemeleri sağlanabilir.

7. Kelime bulma oyunu oynanabilir. Örneğin, öğretmen veya bir öğrenci bir tanınmış kişinin adını aklından tutar, diğer öğrenciler onun özelliklerini söylerler. Aklından tutan kişi "doğru, yanlış, evet, hayır" şeklinde cevap verir. Böylece o kişiyi bulmaya çalışırken öğrendiği kelime ve cümleleri kullanırlar.

8. Öğrenciler bildikleri masal, hikaye ve fıkraları anlatabilirler. ⁴⁴

⁴¹ Demirel, a.g.e. s. 108-110; Yalçınkaya vd., a.g.e. s.19-20

⁴² Demirel, a.g.e. s. 108-110; Yalçınkaya vd., a.g.e. s.19-20

⁴³ Hengirmen, a.g.e. s.48

⁴⁴ Demirel, a.g.e. s. 111-113

C. TELAFFUZ ÖĞRETİMİ

Telaffuz, seslerin, harflerin ve kelimelerin söyleniş biçimidir. Dil öğrenme, o dildeki sesleri doğru çıkarmakla ve kelimeleri doğru söylemekle başlar. Arapça öğretiminde, telaffuz öğretimi önemli bir yer tutar. Bunun sebebi, alfabe farkıdır.

Arap alfabesindeki birçok harf Türk alfabesinde bulunmamaktadır. Bunun yanında benzer harflerin bile telaffuzları farklıdır. Bu sebeple Arapça öğretimının başında harflerin gerçek şekliyle telaffuzunun öğretilmesi önemlidir. Burada diğer dillerden farklı olarak Arap alfabesinin özelliğinden dolayı harflerin mahreçlerinden (çıkış yerlerinden) çıkartılarak telaffuzu için şöyle bir yol izlenebilir.

1. Harflerin mahreçleri açıklanır,

2. Öğretmen harfleri tek başına ve harekeli olarak telaffuz eder. Varsa kasetlerden de dinletir,

3. Öğrenciye söylettirilir,

4. Yanlışlar düzeltilinceye kadar tekrar ettirilir.

Arapça okumak için sadece harfleri mahreçlerine uygun okumak yetmemektedir. Harekeleri ve diğer okuma işaretleri ile birlikte Arapça okuma öğretiminde iki yöntem uygulanmaktadır.

1. Tümevarım yöntemi.

2. Tümdengelim yöntemi.

Tümevarım yöntemi:

Bu yöntemin üç şekli vardır.

a. Harften başlayarak öğretme usulü: Harflerin önce isimleri öğretilir. Sonra harfler harekeli ve diğer işaretlerle birlikte okutularak öğretime devam edilir. "Elif, be, te, se, cim" gibi.

b. Sesten başlayarak öğretme usulü: Burada sesler ön planda tutulur. Sesleri zamanla bir araya getirerek öğrencinin kelimeye geçmesi, oradan da cümleler kurması sağlanır. "E,İ,U,BE,Bİ,BU" gibi.

c. Heceden başlayarak öğretme usulü: Burada hecelerin öğrenimine öncelik verilir. Arapçada kelimeler genelde iki veya daha fazla heceden oluşur. Ancak tek heceli kelimeler de vardır. Kelimeler hecelere bölünürken daha ziyade med harfleri kullanılır. Sonra heceler birleştirilip kelimeler ve cümleler oluşturulur. "Men, mâ-bâb, dem, yed, fi" gibi.⁴⁵

Tümdengelim yöntemi:

Bu yöntem iki şekilde uygulanabilir.

a. Kelime ile öğretme usulü: Burada öğretime kelime ile başlanır. Bilinenden bilinmeyene doğru yol almak için sınıf içi ve sınıf dışı öğretim etkinliklerinde çeşitli etkinlikler gerektiren tedbirler alınır. Örneğin, öğretilecek kelimelerin resim veya maketleri öğrenciye gösterilir. Sonra da kelime düzgün ve açık bir telaffuzla öğrenciye söylenir. Öğrenci, aldığı ses ile şekil arasındaki ilişkiyi derhal kavrar ve kelimeyi öğrenir. Bu sırada kelime levhalar üzerine veya yazı tahtasına yazılır. Böylece öğrenci duyar, görür ve söyler. Bu şekilde önce kelimeler öğretilir, sonra da harflere geçilir.

b. Cümle ile öğretme usulü: Öğretime cümleden başlanır. Bu bir deyim de olabilir. Sonra, ilavelerle bu cümle büyütülür. Örneğin, "Huna Ahmed" "Huna Ahmed yelabu" "Huna Ahmed yelabu'l kurate" "Huna Ahmed yelabu'l-kurate mea'sadiqi". Bu usulde;

1. Önce öğretmen kısa cümleler kurar ve yeterince tekrar eder.

2. Öğrenci aynı cümleleri tekrar eder.

⁴⁵ Hüseyin Akıncı vd., a.g.e. s. 15-16

3. Telaffuz yanlışlığı düzeltilir.
4. Sonra cümleler kelimelerine ayrıştırılır.⁴⁶

D. OKUMA ÖĞRETİMİ

Okuma, öğrencinin konuşma ve yazma becerilerini geliştirmesi yönünden önemlidir. Bir yabancı dili gerçek anlamda öğrenebilmek okuma becerisini geliştirmeye bağlıdır. Okuma yoğun ve yaygın okuma olarak ikiye ayrıldığı gibi, sesli ve sesiz olarak da ayrılabilir.⁴⁷

Okumadan amaç anlamadır. Okunan metnin anlaşılması ve anlaşılan metnin başkalarına anlatılabilmesi için dört aşamalı bir yol izlenebilir.

1. Metin bir iki kez banttan dinletilir. Bant yoksa öğretmen veya öğrenci metni sesli olarak okur. Bu aşamada amaç, metnin tamamını gözden geçirerek konusunu anlamaktır.
2. Çözümleme (analiz) aşamasında metin parçalanarak cümle ve paragraflar üzerinde ayrıntılı olarak durulur.
3. Birleşim (sentez) aşamasında öğrenilen tüm cümle ve paragraflar birleştirilerek, bir bütün olarak metnin anlamı ortaya çıkarılır.
4. Kontrol aşamasında öğretmen, öğrencilere sorular sorarak, metnin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol eder.⁴⁸

E. YAZMA ÖĞRETİMİ

Yabancı dil öğretiminde dört temel beceriden birisi olan yazma öğretimi, sözlü iletişim kadar önemlidir. Sözlü iletişimde hatalar hoş görüyle karşılanırken yazmada hata pek kabul edilmez. Yazma öğretimi üç şekilde gerçekleştirilebilir.

1. **Kontrollü yazma:** Burada amaç, öğrencilere dildeki kelimeleri ve yapıları doğru şekilleriyle yazma imkanı vermektir. Bunun için şu alıştırmalar yapılabilir.
  - a. Verilen cümlelerdeki bazı kelimelerin yerlerinin değiştirilmesi.
  - b. Verilen bir yapının başka bir yapıya dönüştürülmesi. Örneğin, verilen bir metinde geçen tüm birinci tekil şahıs zamirleri, 3. tekil şahıs zamirlere değiştirilmesi.
  - c. Verilen örnek bir diyalog veya metnin anahtar kelimeleri kullanarak yeniden yazdırılması.
  - d. Düzensiz olarak verilen cümleleri sıraya koyma veya yeniden yazma alıştırmaları.
  - e. Verilen sorulara bir bütünlük içinde cevaplar hazırlama.
  - f. Yarım bırakılmış bir cümlenin tamamlanması yaptırılabilir.⁴⁹

2. Dikte yapma:

- a. Ders izlendikten sonra, bu derse ait metin veya diyalog ev ödevi olarak verilir. Öğrenci bunun yazılışını öğrenir
- b. Bir sonraki derste öğretmen metni okur ve öğrencilere dağıtır.
- d. Öğrenciler yanlışları düzeltir.
- e. Daha sonra aynı metin veya diyalog asıl metinle karşılaştırılarak yanlışlar düzeltilir.⁵⁰

3. **Serbest yazma:** Öğrenilen dil kalıpları ve kelimeleri kullanmak amacıyla kompozisyon, mektup, kısa hikaye, şiir, makale vb. yazılar hazırlayarak serbest yazma çalışması yapılabilir.

46. A.g.e. s. 16-17

47. Hengirmen, a.g.e. s.50; Demirel, a.g.e. s.120

48. Hengirmen, a.g.e. s.51

49. Yalçınkaya vd., a.g.e. s.29-30; Demirel, a.g.e. s.127

50. Hengirmen, a.g.e. s. 73

F. DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Yabancı dil öğretim yöntemleri içinde en çok tartışılan konuların başında dilbilgisi öğretimi gelir. Bu yüz yılın başlarında dil öğrenmek, gramer öğrenmek şeklinde anlaşılıyordu. Buna tepki olarak bazı dilçiler, anadilini öğrenen bir çocuğu örnek vererek dilbilgisine gerek olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu görüş yeni öğretim yöntemleri arayışlarına sebep olmuştur.⁵¹

Yabancı dil öğreniminde dilbilgisi öğreniminin gereksiz olduğunu söylemek yanlıştır. Ancak dil öğrenmek demek, o dilin gramer kurallarını ezberlemek de değildir. Konuyla ilgili bir bilim adamının görüşlerine bakalım.

1. Anadilini öğrenen bir çocuğun dilbilgisi kurallarına gerek duymadığı tezi doğru değildir. Çocuk, ilkokula gidinceye kadar dört temel beceriden dinleme anlama ve konuşma becerilerini öğrenir. Okuma ve yazma becerilerini öğrenmek üzere okula gider. Anadilinin inceliklerini öğrenmek için de dilbilgisi kurallarını öğrenir. Yalnız çocuğun ve yabancı dil öğrenen birinin dilbilgisi kurallarını öğrenmesi arasında önemli bir fark vardır. Çocuk anadilini belli bir ölçüde öğrendikten sonra dilbilgisi öğrenir. Ezber olarak bilinçsiz bir biçimde kullandığı kurallar, bilinçli bir duruma gelir ve anadilini daha bilinçli olarak tanır. Yabancı dil öğrenen bir kimse de karşılaşılan durum ise bunun tersidir. Önce dilbilgisi kuralları öğrenilir ve bu kurallar yardımıyla dildeki dört beceri geliştirilmeye çalışılır.

2. Anadilin öğrenilmesi sırasında, öğrenilen tüm kelime ve kurallar hiçbir engele rastlamadan beyne yerleşirler. Oysa yabancı dil öğrenen bir kimsenin zihninde öncelikle kendi anadiline ait bilgiler yerleşiktir. Yabancı dil, anadilin üzerine inşa edilmek zorundadır. Bu durum bilinç altında yeni analiz ve sentez işlemlerini gerektirir. Yabancı dilin kurallarını öğrenmek, anadili ile karşılaştırmak, bilinç altına yaptığı analiz ve senteze yardımcı olmak yönünden çok yararlıdır. Böylece anadili ile öğrenilen dili gerçek anlamda öğrenebilmek, temel dört becerideki işlevlerin tamamını yerine getirebilmek için dilbilgisi gereklidir. Burada sorulması gereken sorular yalnızca şunlardır: Dilbilgisi nerede, ne zaman, ne kadar gereklidir?

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere **dilbilgisi amaç değil, araçtır.** Ancak, yüzyıllar boyu bu durum yanlış anlaşılmiş ve dilin kendisi öğretilmeyeceği yere, dilbilgisi kuralları öğretilmiştir. Amaç, araç durumuna gelmiş dilin kurallarını bilen, ama öğrendiği dili konuşamayan, okuduğunu anlamayan insanlar yetiştirilmiştir. Günümüzde bile orta ve yüksek öğretimde bu yanlış yol izlendiği için yabancı dil öğretimi bir çıkmaza girmiştir. Gençlerin enerjileri, zamanları ve devletin milyarları boşa harcanmaktadır. Öğrenilen dilin temel kurallarını işleviş düzenini kavramaya yardımcı olacak kadar dilbilgisi öğretmek yeterlidir.⁵²

Konuyla ilgili olarak İ.H.L. Arapça kitaplarının yazarları şöyle yazmaktadır. "Arapçanın meslek dersi olma özelliği bu dersin gramer bilgisi şeklinde okutulması sonucunu doğurdu. Gramer kaideleri ağırlıklı olarak okutulup öğretiliyor, gramer kaidelerinin izahı ve tahlil için okunan metinler ise, adeta bir ders gibiydi. Metin ayrı, gramer ayrı ve her ikisinde de maksadın kavaid öğrenmekten ibaret olduğu acı bir Arapça öğretimi yıllarca sürüp gitti."⁵³

Yazarlar bu yanlışın yıllarca sürüp gittiğini ve artık bunun terk edilmesini söylüyorlar. Maalesef, bu durum bugün de sürüp gitmektedir. Halbuki, bir dilin dilbilgisi kurallarını bilmek, o dili bilmek demek değildir. Bir dili bilmek, o dilde konuşulduğunda ve okuduğunda anlama, konuşabilme ve yazabilme becerilerini kazanmak demektir. Bu sebeple **dilbilgisi öğretimi amaç olmaktan çıkmalı ve bir araç olarak öğretilmelidir.** Dil bir bütündür ve o bütünlüğü ile öğrenilmeli ve öğretilmelidir. Baştan beri ifade edildiği gibi Arapça bizim için bir yabancı dildir ve yabancı dillerin gelişmiş öğretim yöntem ve teknikleri ile öğretilmelidir.

51. Demirel, a.g.e. s. 31-34; Hengirmen, a.g.e. s. 51-52

52. Hengirmen; a.g.e. s.52-53

53. Maksutoğlu vd. . a.g.e., s.7.